

FLYVEFOTOGRAFERINGEN OVER GRØNLAND III

Af oberst *J. V. Helk*

Chef for den fotogrammetriske sektion ved Geodætisk Institut

»Teknikerne«

Ganske naturligt tænker man sædvanligvis først og fremmest på flyveren, når ordet »Flyvefotografering« nævnes. Dernæst kommer fotografen og hans kamera; men de færreste skænker vist den meget væsentlige del af arbejdet, der hedder »Jordtjenesten«, mange tanker.

For at alt skal funktionere tilfredsstillende, skal imidlertid mange led passes sammen, – og ingen af leddene kan undværes.

Flyvemekanikerne skal efterse og eventuelt reparere luftfartøjet, radiotjenesten skal virke upåklageligt – ikke blot når der flyves, men i virkeligheden døgnet rundt for at indsamle alle de mange vejrmeldinger, som af meteorologerne omdannes til vejrkort og vejrforudsigelser, og endelig skal fototeknikerne fremkalde, fikser, tørre og eftergå de eksponerede film samt efterse kameraerne og oplade kassetter.

Jeg kunne have lyst til at regne endnu en vigtig person med til »tekniken«: kokken! Han er jo i virkeligheden lige så vigtig som nogen af de andre.

For at holde f. eks. tre »Catalina'er« klar til fotoflyvning under en ekspedition til Østgrønland, må der derfor samles et ret betydeligt antal mennesker ud over de egentlige flyvebesætninger. I somrene 1950 og 51 havde Geodætisk Instituts flyvefotoekspedition basis på Ellø i Østgrønland, og ekspeditionens personel bestod af 51 mand, hvoraf kun de 18 hørte til de egentlige flyvebesætninger.

Selvom der i denne artikel hovedsagelig skal tales om fototeknikerens opgaver og arbejdsforhold, vil det dog være rimeligt at fortælle lidt om »de andres« – som regel upåagtede – store og nødvendige indsats.

Når rytterofficeren i gamle dage kom hjem fra sin formiddagsridetur, kastede han tøjlerne til staldvagten, – og de snavsede ridestøvler overlodes til oppasseren. Uden forhåbentlig at fornærme piloterne alt for meget, kan en parallel drages med flyverne. Så snart luftfartøjet er sikkert forankret ved bøjnen, ophører pilotens pligter, og mekanikerne – som også var med under flyvningen – overtager luftfartøjet hjulpet af jordpersonalet. Catalina'en bugseres helt ind til kysten, lange slanger føres ombord, og påfyldningen af

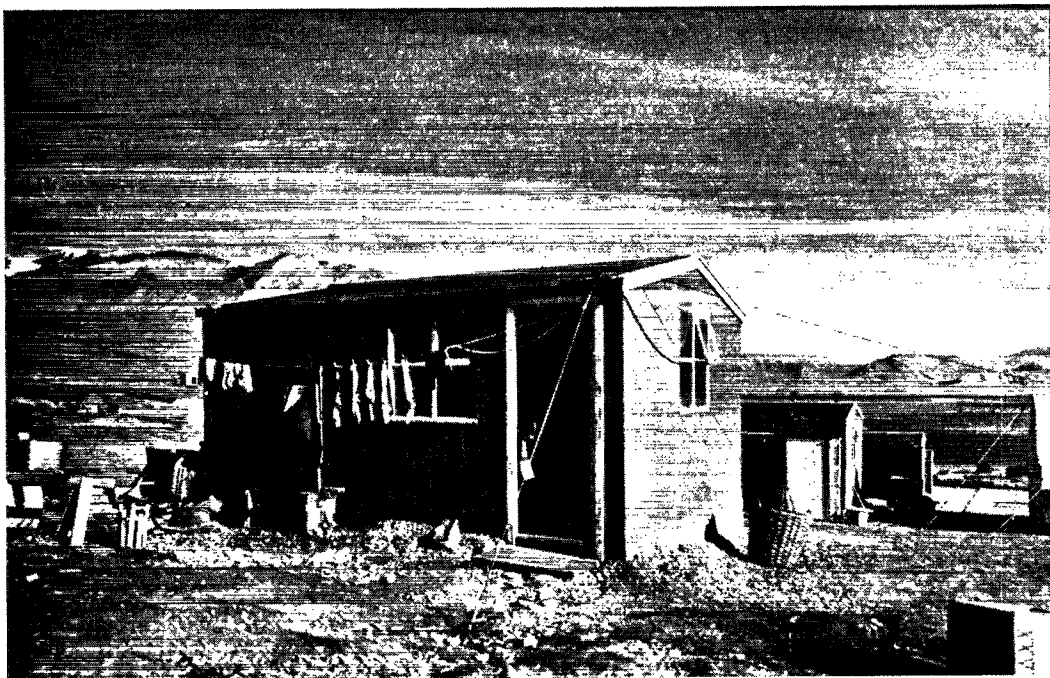

Foto: Geodætisk institut

*Det interimistiske mørkekammer
på Ellaa sommeren 1951. Som det ses, tørrer fotografen også andet end film!*

benzin begynder. Tromle efter tromle skal trilles på plads, og hvis der ikke er motorpumpe til rådighed, skal de mange tusind liter benzin pumpes ud i tankene – ved håndkraft! Samtidig skal motorerne have et eftersyn. Der hænges et par små spinkle metalbroer op under motorerne, og her balancerer mekanikeren nu rundt, alt medens han klamrer sig krampagtigt til sit værktøj: Taber han det, er det væk for stedse nede på bunden af det dybe vand!

Under alt dette foretager myriader af myg stormangreb fra alle sider, og selvom han til at begynde med forsøger sig med et myggeslør, varer det ikke længe, før det ofres: Det er uudholdeligt varmt at have på, og man kan ikke se ind i motorens krinkelkroge og virvar af ledninger og rør, når solen skinner på nettets fine masker. Hen på natten er luftfartøjet atter klar, og besætningen tørner ind, – inderligt håbende at meteorologen ikke er alt for optimistisk imorgen klokken 3!

Ja, vejrtjenesten, – den er et helt kapitel for sig selv. Hele døgnet rundt aflytter 3 telegrafister (på skift) op til 25 vejrrapporter fra vejrstationer i Canada, Grønland, Norge, Island og England, og meteorologerne omsætter de mystiske talkoder til vindretninger og vindstyrker, til barometertryk og isobarer, til fugtighedsgrader og temperatur og tegner det hele ind på vejrkortet. Ud af dette virvar kommer forudsigelserne for de følgende

Foto: Geodætisk institut

Den elektriske film-tørretromle i arbejde. Den våde film føres fra en beholder for-neden til venstre op til tromlens venstre side, derpå langs tromlens yderside – hvor tørringen foregår –, for endelig at ende på en spole foroven til venstre. (På fotografiet ses operatøren i færd med at rette på denne spole).

6 til 12 timer, og dermed mulighederne for fotoflyvning. Telegrafisterne og meteorologerne er på stikkerne dag efter dag, ganske uanset om der bliver fløjet eller ej, – desværre er det vejr, som de beskæftiger sig så trofast med, ikke altid så gunstigt. Man kunne fristes til at sige, at det er et utaknemligt arbejde at være flyvemeteorolog på en fotokspedition: I gennemsnit kan der kun fotograferes hver femte dag!

Men når så endelig maskinerne går på vingerne, er det som regel for at blive ude i 10 til 12 timer, og når de vender hjem til basen, er de »lastede« med tusinder af fotografier, – og nu tager fototeknikerne fat.

En god fotodag kan give op til en snes ruller film, og disse skal nu fremkaldes og kontrolleres så hurtigt som muligt, for at eventuelt mislykkede optagelser kan tages påny, medens tid er.

En enkelt filmsrulle indeholder c. 200 optagelser og er godt 50 meter lang, og såvel fremkaldning som fiksering og tørring må foregå i særlige maskiner og tanke. Selvom det interimistiske mørkekammer på Ellæ var forsynet med elektrisk lys (som det eneste af lejrens 8 huse), var der ikke råd til at benytte den sparsomme strøm til fremkaldertanken. Fototeknikeren måtte sidde og spole filmen frem og tilbage i hånden, først i vand, så i fremkaldervædske, igen i vand, så i fikserbad og endelig til slut i vand. Der går meget vand til en sådan proces, men lejren på Ellæ var fornemt udstyret med »rindende vand«: Ca. 400 meter fra lejren og ca. 12 meter højere end denne lå en ret stor, men

meget lavvandet, sø. Herfra udlagdes en vandledning, medbragt hjemmefra, og da først røret var pumpet fuldt af vand, løb vandet uafbrudt hele den korte sommer ned til os i lejren. En stikledning førte til en stor tromle ved mørkekamret, hvor det rensedes så nogenlunde, og i hvert fald som regel slog til.

Tørringen af den fremkaldte film er næsten det største problem. Man kan ikke hænge 50 meter film op i en tøjsnor med en klemme, og at skære den ud i småstykker ville ikke være praktisk af hensyn til den senere brug og opbevaring. Tørringen må derfor foregå på en særlig tørretromle, hvorigennem filmen føres ganske langsomt, medens en hurtigt roterende vifte blæser luft ud over den våde hinde. Tørringen *kan* fremskyndes noget ved at lade viften blæse opvarmet luft hen over filmen, – men det vil da være så godt som sikkert, at filmen vil krympe – og krympe uensartet – og billederne vil blive uegnede til deres formål: Fremstilling af et nøjagtigt kort med kurvebillede, topografiske detaljer o.s.v. Det tager 2-3 timer at tørre en enkelt film, og alt i alt kan fototeknikeren klare 2 film i døgnet i gennemsnit.

Det er et nervepirrende arbejde at behandle en flyvefilm. Det er spændende at se, om der overhovedet er noget på filmen, dernæst er det spændende om fremkaldning og fiksering nu lykkes fuldt ud, – og endelig er det mere end spændende, om der er strøm nok til hele tørringsprocessen. Det hændte et par gange på Ellaø, at generatoren gik istå midt under tørringen, – filmen synker da straks ind mod maskinens tremmer, og de pågældende billeder ødelægges. Det er forbandet ærgerligt at se noget sådant ske. Her er en hel ekspedition startet, skib, flyvemaskiner, piloter, mekanikere, radiofolk, vejrmænd, fotografer, teknikere (– og kokken ikke at forglemme), alle har virket og virker, og så går sådan et lille bæst af en motor istå midt i det hele, – og det, hvorfor *det hele* er sat i sving, billedet, ødelægges. Det kan slet ikke udmåles i penge, hvad sådan et par billeder måske er værd, – for vejrchancen kommer måske ikke igen det år!

Nå –, man skal jo ikke tage tingene for tungt. Det lykkes jo alligevel som regel at gennemføre det lagte program – og hjemme på Geodætisk Institut står nu tusinder og atter tusinder af billeder klar til at »omformes« til nye kort over Grønland.

Måtte det ikke vare for længe, før dette store arbejde er tilendebragt.